

Politikai
röpiratok

108.

108
874

ÖNVÉDELEM.

Biro Mihályfi.

Mottó:

Justitia regnorum fundamentum.

12.

M.-VÁSÁRHELYTŰ,

Ny. IMREH SÁNDOR az ev. ref. főtanoda betűivel.

1870.

ÖNVÉDELEM.

~~~~~

(Borisó Mihály)

Mottó :

Justitia ~~re~~gnorum fundamentum.

~~~~~
MAROS-VÁSÁRHELYTT,

Ny. Imreh Sándor a ref. főtán. gyorsajtoján.

1870.

Dr. BALLAGI GEZA.

E földi jóllét főtényezője az anyagi- és erkölcsi tárház, mely ha olykor nem egy arányu is, de az erkölcsi vagyonnak mindig tulszárnyalni kell az anyagot! Ha ez eszmét e földi életre átviszszük, ugy kötelességünk megragadni a kezet, mely a tárház erkölcsi megszentelt zárját érinteni merészli s felmutatni a valót, hogy a közvélemény fordulhasson védelmére, *az ártatlanul megtámadott félnek.*

E sorok írója becsülete és hazafisága ellen, az ötvenes években, gyanusító hírek támasztatván (hihetőleg olyan, magukat kihiresztelt álhazafiak által, kiket az irigység, szívökben — ha van? — lakó ármánykodás és a börtönök fenekén betanult akadémiai tan vezetett) s tévutra vezetetés által, az, a hir szárnyán el is terjedvén, egy 1861. május 18-dikáról keltezett önvédelmi nyilatkozatot terjesztettem a haza olvasó értelmisége elé, melynek nevezetesebb sorai így hangzottak:

„Ugyan azért, a büntől hibátlan tett öntudatával és a tiszta lelkiismeret megnyugtató nyíltságával, kész vagyok igazolni magamat, a terjesztett alaptalan gyanusítások ellenében és e végre felszólítást intézek mindazon egyesekhez, kiknél amaz alaptalan gyanusítás hitelre talált volna: Szives-

kedjenek alkalmat nyújtani — akár magán vagy társadalmi, akár nyílt-téren vagy kijelölendő közbirósági tekintély előtt — hogy formulázandó akár egyes, akár általános gyanusító bármely vádra, teljesen meggyőző és a jó véleményt biztosító felvilágosítással szolgálhassak. A közvélemény előtti ezen igazolási készségemmel és hibátlanság teljes öntudatával vértelve, a támasztott, gyanusító híreket, alaptalan, rágalmazó koholmányoknak nyilvánítom. Kis-Görgény; 1861. május hó 18-án. Biró Mihály, m. k., földbirtokos.“

E felhívásom után, a hirharang nem kongott többé. Vádló senki elő nem állott s én nyugodtan hajtottam fejemet vánkosomra, azon hittel, hogy a kósza hir, mely rossz indulatból keletkezett — mint minden alapnélküli, a levegőben elenyészett! — pedig valóban, jobban szeretém vala, ha vádló lépett volna fel s ügyem, egy becsületbiróság előtt, már akkor tisztába hozatott volna.

Most, 9 év után, egy munka jelent meg, melynek legtöbb tekintélye a lenne, ha történelmi volna, — mint az, a czimlapra nyomtatott s főczime a „Székelyföld leírása“, írta Orbán Balázs — 4-ik kötet. E mű XXIII-ik fejezete, a „postaréten elhantolt vértanuk emlékérol“ szól, mely fejezetben leiratik a székely vértanuk, Török János, Horváth Károly és Gálfi Mihály által vezetni állított összeküvés s abban, én vádoltatom, mint az „összeküvés elárulója.“

Hogy honnan vette író adatait, azt nem kutatom! s egy halmaz — nem a legpolgáriasultabb írók jellemző — szélvészttől korbácsolt szavakban leirt állítás, mely történelmi becsnel nem bir és nem birhat, miután hiányoznak benne a történé-

szet által megkivántató, hiteles felhozott adatok; hiányzik a krónika vagy történelem írójának hitele; kinek *nem hallomás, szóbeszéd, vagy egyes elfogult saját fogságát leírt egyén írója után kell vala történelmét összeállítani!* hanem — mint azon korban élt férfi — a történelemnek hű, szemmel látott, pontos adatokat összegyűjtött és valódi színről-színre, lapról-lapra idézett bizonyítványok alapján terjeszteni világ elejébe, az oly csekély pártfogásának s előfizetőnek örvendeztetni kívánt művet!

Már pedig Orbán Balázs ur, az 1851-, 1852- és 1853-ik években, még nem lakott Erdély vagy Magyarhonban, hanem távol a hazától s így következőleg, azon években lejárt történetekről, csakis *hallomásból írhatott*, a mit pedig hatalmas karral tilt — CLIO.

Azonban a vád formulázva lévén, erkölcsi kötelességemmé vált, a történelmi névvel megtisztelt XXIII-ik fejezet engemet érdeklő részére és tartalmára, e lapokon felelni.

E sorokkal megkezdődik a harez, mely egyikünket földre tipor. Én józanon gondolkozó hazafitársaim higgadt megfontolásába bizva, ragadok lándzsát s *Istenben* vetett bizalommal állok a vád elébe.

A fejezet vádjai s azokrai feleletem.

I. „Biró Mihály, Török János tanárnál s a Háromszéken működő Horváth Károlynál behizelegvén magát, ezek bizalmát kinyerte s így a terv-rajz és évszaki rend-

szer több példányához jutván, azzal elindult proselitákat csinálni s minél több egyént bevonni.“

Néhai Török tanár 1851. october közepén Kis-Görgényben felkeresett, de én a szüreten lévén, nem talált meg; hanem izenete következtében bementem Maros-Vásárhelyre, hol egész bizalommal beszélt nekem! egy forradalmi tervről, de a terv-rajzra nem volt szükségem, mivel azt már az előtt, kis-görgényi Nagy Lajostól — ki Török tanárral Horváth Károlynál, Háromszéken volt — megkaptam volt. *)

Horváth Károlylyal legutoljára 1849. végén Sepsi-Szt-Györgyön, hová én a Maros-Vásárhelytt szélyelvert táborral vonultam volt, találkoztam. Azután én nem láttam. Azon állítás hát, hogy én Balavásárán nálla lettem volna, alaptalan. Ebből következőleg, egyiknél is be nem hizeleghettem magamat, sőt épen Török tanár által kerestettem fel. **)

Horváth Károlylyal, hogy Balavásárán, vagy egyébütt találkoztam volna, arra nézve nem hiszem, hogy Orbán Balázs ur — széles e világon — egyetlen jó hizsemü tanut találjon!

Az igaz, hogy néhai Török tanárrali beszélgetésem következtében, a Nagy Lajos által átadott terv-rajzot, több bizalmas embereimmal közöltem, de azok közül, e dologért elfogva egy sem volt;

*) Ez alkalommal adott Török bizonyos irományokat, de az én felvilágosításomra, hogy rendőri felügyelet alatt vagyok s csak árthatnék ez ügynek, vissza vette s helyettem kinevezett más egyénnek adta.

**) Maga az író is azt mondja, hogy Horváth Károly Háromszéken működött. Én pedig K.-Görgényből ki sem mehettam, csak is Maros-Vásárhelyre.

mi végett hivatkozom azokra, kikkel a terv általam közölve volt: gróf Lázár Eszterre, Bereczki Lászlóra, Gál Zsigmondra, Berzencei Miklóstra, sat.

Ha feladó és áruló lettem volna, miúthogy házám a gyanusítás korában, ritkán volt menekültek nélkül, valakit elfoghattak voltak nállam! Ilyen menekültek voltak Clement György a 12-ik zászlóalj őrnagya, Kádár Simon a m.-vásárhelyi várból megszökött fogoly. Török Rudolf f. b., ki rendes menhelyéről Fojfalváról, Csiki Sámuel urral, több izben jött házámhoz; Baló István ur s több bécsi aulisták és lengyelek, sat., mit szükség esetében sok előkelő urakkal és urnőkkel be tudok bizonyítani.

Hogy agárdi Nagy Samut — a vitéz százados! — ezredességgel kínálva, a titkostársulatba való részvétre akartam volna rá birni, ez iszonyu alaptalan állítás! hiszen én tudtam, hogy Nagy Samu, *jelenleg Erdély közügyigazgatója*, az 1848-ban történt restauratio után — mikor ő királybiróságra aspirált — s vele szemben, ellenmondásom daczára is, megválasztottak, alattomos ellenségem lett. Még a forradalom alatt — a hol csak alkalma volt — irányomban ellenséges indulatot tanusított; a mi magából az O. B. jeles munkájából is kitetszik, mert állítása szerint „Nagy Samu — Földvári Károlyt, Deési és Fülep testvéreket és más rokonait, honvéd bajtársait — a tőlem való tartozkodásra inté. *Egy ily ember* iránt tehát bizalommal nem lehetvén, vele a terv-rajzot nem is közöltem. Hogy pedig N. Samut, ezredességgel megkínáltam volna, az *valódi nevetség!* Hát ki lehetett volna az a könnyelmű pártfőnök, a ki engemet — táblabirót — hadsereg szervezéssel, tisztek kinevezésével, megbízott volna. De feltéve, — ha valaki arra engemet

megbizott volna is — azon esetben is, Nagy Samunak ezredességi kinevezéssel nem alkalmatlankodtam volna. Hiszen vannak Marosszéken kiképzett katonák, u. m.: gróf Lázár Albert, gr. Lázár Dénes, gr. Rindzmaul (kiket ugyan O. B. érdemjelre nem méltatott, de a csatákban vassisakat vágtak) sat. Mindenesetre inkább ezeket néztem volna ki ezredeseknek, mivel N. Samuban semmi ezredességre való képességet sem fedeztem fel soha. Csak annyit tudok róla, hogy egy sebet kapott; hogy pedig ő valaha, valakinek osztogatott volna, azt még O. B. ur sem említi a N. Samu *viselt dolgai között*. Ez pedig még nem elég az ezredességre!!!

De hagyján a más ember fia képességével! Még fogságunkban tudtuk foglyokul mindnyájan, hogy N. Samunak legbizalmasabb barátja és sógora, az állítólag érdemjellel diszitett honvédfőhadnagy, jelenben tanfelügyelő és királyi tanácsos, méltóságos Fülep Albert ur, districts commandans b. Heydte hivatalában szolgált, kinek oldala mellett több időkig fénylett, hol Maros-Vásárhelytt, hol Székely-Udvarhelytt. *) Arra nézve pedig, hogy b. Heydtétől kell leginkább félnem, erre már figyelmeztetve voltam, a mint alább megtetszik!

Itt O. B. ur phántáziája egy néhány martyrt is teremt, azt irván, hogy Fülepek és Déésiék nem mentek be a kivetett kelepczébe, de mégis későbbre elfogattak.**)

Akkor volt Marosszéken 3 Déési fiu, Sándor, Domokos és Károly, kik közül soha egy is elfogva nem volt. A Fülep családból volt 5, József,

*) Ezen okból se mertem volna, az általa állított forradalmi irományokat N. Samuval közölni.

**) Ha nem mentek a kelepczébe, miért fogattak el?

Antal, Sándor, Albert és Kálmán, ezek közül csak egy, és pedig Albert volt fogva, kevés ideig.

II. „O. B. ur munkája, 155-ik lapja jegyzetében azt írja, hogy engemet 1849-ben Bem a marosszéki comite hármas tagja közé nevezett ki, a miért a forradalom után bezárattam, azonban mindenki bámulatára, mig társaim hosszasan raboskodtak, én b. Heydte által szabadon bocsátódtam.“

E felhozott szavak minden betűje rágalom! Engemet igaz, hogy 1849. elején, Bem tábornok, a hadi kormányzó bizottmány tagjává nevezett, melyben nem hárman, hanem 4-en voltunk, u. m.: ezredes Forró Elek, mint elnök, később gróf Lázár Dénes; tagok: gr. Teleki Elek, Bereczki László és én. Ezen bizottmány tagjai közül csak én estem fogságba, következőleg az én kiszabadulásom után, *társaim hosszasan nem raboskodhattak!!* Én sem azért voltam fogságba, hogy hadi kormányzó biztos voltam, hanem azért, hogy valami gazember avval vádolt be a districts commandonál, *mintha én marosszéki kormánybiztos lettem volna*, melyre nézve hebizonyulván, hogy Marosszéken Dobozi István volt a kormánybiztos, nem pedig én, egy évi vizsgálati fogság után szabad-lábra tevődtem, de nem Heydte által, hanem a cs. k. haditörvényszék által, melynek elnöke cs. k. őrnagy Pöck, midőn felolvasták előttem, — a többek közt — hogy „Kis-Görgényből és határáról kimennem nem szabad“, különösen ezen utolsó parancs megtartására figyelmeztetett, mondván, hogy sok ellenségeim vannak, kik közt legnagyobb b. Heydte s még két befolyásos ur (kik-

nek nevöket azonban ezennel elhallgatom) s ha a nekem kiadott rendeletet áthágom, bizonyos lehetek benne, hogy a fogságba visszavisznek.

O. B. urnak azon állítása is absurdum, hogy én b. Heydtével, még fogságomban, titkos egyetértésben lettem volna, mivel én, a míg a haditörvényszék eleibe — kihallgatásra — nem vittek, addig a vár kapuján ki nem voltam; benn a várban laktársaimmal valék mindig, vagy a szobában vagy pedig sétálni. *) Erre nézve tanukul felhivom Kolozsi János plebános urat, harasztkereki Farkas Józsefet, koronkai Józsa Farkast, mint a kikkel együtt — eleitől végig — egy szobában voltam zárva. Nem igaz az is, *hogy fogolytársaim közül én szabadultam volt ki legelőször*, mert előttem jóval kiszabadult Issekucz Imre, Szathmári Sándor, Déési őrnagy, közügyész Szentpáli József, Mendel Elek, Kolozsi Károly és sok mások, kiknek — 20 év után — nevök mind eszembe nem jut. Hogy ezen állításom is igaz, azokat, kiket említék, tanukul felhivom. Lássá t. cz. O. B. ur, *a ki más eszével gondolkozik, más szájával beszél, minő hinárba jut!!!*

III., „Egy egyén, ki éjjel, az „Aranykereszt“ nevü vendéglőbe ment szállására, látott engemet, a b. Heydte szállásáról kijöni, köpenybe burkolva.“

Ha fel lehetne tenni is azt, hogy setét éjszaka, beburkolozva, fel is lehetne ismerni valakit, ugy is alaptalan ez állítás, mert b. Heydte, 1850. elején el ment volt már Maros-Vásárhelyről, következöleg nem tudom felfogni, hogy miként lakhatott 1851.

*) Hát hol találkoztam b. Heydtével?

november havában, azon városban. Mire nézve legyen tanu egész Maros-Vásárhely akkori lakossága, ha pedig állításom valóltan, jelentse ki azon egyén, kinél b. Heydte 1851. november havában szállást tartott!! Én meghajlok a való bizonyítás előtt!

IV. „Azt írja O. B. ur, hogy a maros-vásárhelyi térparancsnokság rendeletet kapott, az én beszállittatásomra, s én nemso-kára, minden fedezet nélkül, kényelmes kocsi-ban, megérkeztem Szebenbe, hol a sör-házba titkosan beszállásoltattam. Innen éjjeli 11 órakor, bőköpenybe burkoltan mentem a b. Heydte elnöklete alatt tartott haditörvényszék kolostori helyiségébe, hol 25 ivre terjedő vallomást tettem, melyben a foglyok mindenikének megjelöltem körülményeit, részvételét az összeesküvésben, találkozásait, beszélgetéseiket s egyszersmind megjelöltem Török m.-vásárhelyi szállásán, azon titkos rejtekhelyet, hol a forradalmi irományok, nyomtatványok, levelezések s névsorok elrejtve voltak. Másnap bő jutalommal bocsátának el, még pedig titokban, miként jöttem.“

Az O. B. ur ezen állítása annyira magával ellenkező, hogy szinte nem érdemli a czáfolattali idővesztegetést. Mert, hogy én éjjeli 11 órakor mentem volna haditörvényszékbe, 25 ivre terjedő vallomást tehettem volna másnapig, ez physicali lehetlenség, már pedig O. B. ur azt írja, hogy *másnap*

elbocsátottak titokban, a mint jöttem. Becsületes ember jelleméhez nem illő, a nélkül, hogy körülményeket, napot és arra tanukat hozna fel, ráfogni valakire, hogy ezelőtt 18 évvel ide vagy oda ment? miért nem nevezi meg történész ur a napot, melyben Szebenbe utaztam? ki lovaival? ki kocsijával? kényelmesen?

Ugy látszik O. B. ur olyan szerencsés, hogy nem tudja, miként akkor a haditörvényszék elnöke nem Heydte, hanem Bartels ezredes volt.

Képtelen és senki által el nem hihető állítás az is, hogy a foglyok mindenkinek megjelöltem volna körülményeit, részvételét az összeesküvésben, találkozásait, beszélgetéseiket sat. Hiszen ott az ország minden zugából voltak foglyok, kiknek, nevét se hallottam soha. Hogy tudtam volna hát én azoknak körülményeit, találkozásait, beszélgetéseiket, megjelölni?! Honnan tudtam volna Török tanárnak szállásán azon titkos rejtekhelyet, hol a forradalmi irományok voltak. Mert akkora léhaságot csak nem lehet Török tanárról feltenni, hogy nekem, ki vele közeli viszonyban nem voltam, azon titkos rejtekhelyet felfedezte volna; különben köztudat szerint, a Török titkos irományainak egy részét, még az ő elfogatásakor megtalálták. De egyébaránt ezen forradalmi tervet itt Marosszéken senki fel nem jelenthette, hisz azon napon és órában fogdostak az egész birodalomban, Milanóban, Veronában, Bécsben, Pesten, Aradon s több apró városokban. Maga a történetköltő is azt állítja, hogy e forradalom létezésére nézve, a bécsi kormány Párisból lón figyelmeztetve. Ha pedig részletesebben akarja O. B. ur megtudni, a bécsi kormánynak a forradalomra lett utasítását, tekintsen be Bécsbe a Piringerék perébe s ott megtalálja.

V. „Továbbá azt állítja O. B. ur, hogy a foglyok nemcsak Szebenbe létemről, hanem vallomásaimról is tudtak, mert midőn én szál-lásomról éjjel a haditörvényszékhez mentem — bő köpenybe burkoltan — egy szebeni jó-érzelmű magyar, a sétatéren felismert, s ez a Szebenben tartozkodó Nagy Samuné-val közölte, ez pedig pénz által mindég nyitva tartott titkos uton, közölte férjével. Más részről, volt a törvényszéknek is egy megvesztegetett tagja, ki által Nagy Samu, az én vallomásomról is értesült; ő aztán szomszédaival tudatta, ezek tovább adták, s így a foglyok nagyrésze tudomásához jutott.“

Azt talán maga O. B. ur se hinné el, ha jól megfontolná! hogy éjjeli 11 órakor, setétben bőköpenyben burkoltan, valakit — egy idegen városban — fel lehessen ismerni, még ha annál jobb érzelmű magyar lenne is az, ki állítólag felismert. A néhai N. Samunéra való hivatkozás, még gyanusabbá teszi O. B. urat és utasító társait; hisz ha ellenem valamit felfedezhetett volna, azt volt idő — mig az asszony élt — világ elébe bocsátani. Meglehet, hogy az a jó érzelmű magyar egy rafinírozott csaló lehetett, ki a néhai asszony könnyenhitőségét felhasználva, jó pénzért, tévutra vezette. Éppen ezt lehet mondani azon állítólag megvesztegetett törvényszék tagjáról is, ki által N. Samu — mint ezt állítja — az én vallomásaimról értesült.

Hogy mit lehet feltenni egy oly emberről, a ki egy hiteszegett, magát megvesztegettetni enge-

dett katonának a szavára, meg akar erkölcsileg gyilkolni és mások által is megfeszíttetni: azt a t. cz. olvasó ítéletére bízom!!

VI. „O. B. ur azt állítja, hogy engemet a törvényszék újból hivatott Szebenbe, de mivel első Szebenben létem alatt, ottani viselt dolgaimat, nem csak a fogdában tudták, hanem Marosszékre is kiszivárgott, azért, midőn újból Szebenbe idéztek, azt mondám: „fogassatok el s úgy szállítsatok Szebenbe,“ ennek következtében el is fogtak, és Szebenbe szállítottak, mit a törvényszék megvesztegetett tagja tudatott N. Samuval, ki átkopogtatta szomszédainak, s így a hír végig futotta a fogdák bús lakóit.“

Itt megint előállítódik N. Samu s az ő megvesztegetett katonája, kikre nézve véleményemet fennebb megmondottam, tehát ezzel több időt nem vesztegetek, hanem elmondom röviden elfogatásom okát és menetét.

Azon vallomás következtében, hogy a forradalmi terv-rajzot, melyet Szombatfalvi Elek, süketfalvi birtokos Gál Lászlónál felolvasott, nekie Bereczki László, ennek pedig én adtam, elfogatásunkat mind hármunknak 1852. június elején elrendelték, június közepén Bereczki Lászlót és Szombatfalvi Eleket el is fogták, tehát hamis azon állítása O. B. urnak, hogy Bereczki Lászlót Nagy Samuékkal fogták volna el. Akkor engemet is kerestek kis-görgényi jószágomon es. k. csendőrök és katonák, de mint-hogy bergenyei kis jószágomban voltam, hol csekély

gazdaságot folytattam, házamat kikutatták s avval M.-Vásárhelyre visszatértek s engem aztán ott — Bergenyeről visszatérő utamban fogtak el, a „*Nap vendéglőben*“ — mire tanuim, volt vendéglős Dósa Pál és neje, ugy Müller József és Antalfi Lajos, ki gazda nélkül maradott lovaimat és szekereimet, hazaszállította Kis-Görgénybe. A „*Nap vendéglőből*“, szuronyos fegyver közt, a csendőrök felkísértek a várba s 40 katona őrizete alatt, egy nap és 2 éjjel tartottak ott, mely idő alatt vendéglős Dósa Pál élelmezett. Másnap Szeben felé indítottak, egy lélekvesztő taligán s midőn vittek, az említett vendéglős adott uti élelmet. Első állomásunk Buzás-Bessenyő volt, hol miután lovakat nem kaptak, ökor előfogattal akartak tovább utaztatni, mit midőn tudattam odavaló földbirtokos Turóczy Pállal, ő volt szives lovait és szekereát átadni Dézsalfváig. Itt meghálva, mind a csendőrök, igen illedelmesek valának, mind a földbirtokosok igen szivesek. Másnap tovább folytattuk utunkat Szeben felé, minden állomáson ki téve a különböző boszantások és gorombaságoknak, melyek legmagasabb fokát Szelindeken értem el, hol a csendőr-hadnagy, miután mind a csendőröket, mind engemet jól összeszidott, — hogy miért alkalmatlankodunk, mikor ő alszik — engemet a falusbiróhoz kísértetett, hogy tétessen őrizet alá. A falusbiró, a falu csonkatornyában lévő közfogházba tétetett, hol a tapasztos földön — 20 krajczáron vett zsup szalmán — háltam s midőn felébredtem, egy jó adag cholera kinzott. A következő nap Szebenbe érkeztünk déli 12 órakor s ott a zárdaszüzek épületében levő fogházba s innen kevés időteltével a józsef-városi fogdába szállítottak. Hogy a maros-vásárhelyi kiindulásunk után, mindezek így történ-

tek, arra nézve hivatkozom — mint bizonyosságra — volt utitársam (tudásom szerént) jelenben Nagy-Várad környékén lakó Kocsis Károly urra.

Fogházam egy hideg, észkos szoba volt, 4 fala és padlásával butorozva; hol 2 napig a földön feküdtem s csak a 3-ik napon sikerült egy három deszkás lóczára helyezett szalmazsákot, 1 párnát és 1 lepedőt kapni s egyszersmind Russler nevű orvos látogatott meg, mivel choleras beteg valék.

Ugyan e fogságom alatt, kis-görgényi udvarom és házamat kikutatták, 7-dik izben. A rám rótt 1000 forint fizetetlen levő sarcz résziért, ekkor harmad izben, katonai executiót rendeltek, mitől a néhai édes anyám ugy szabadult meg, hogy a hátrálék sarczot, volt tanítom és jó emberem, Szegedi Sámuel által, a pénztárba befizette, melyről s ezen sarcz többi részei befizetéséről is, a meglévő nyugtákat, bárkinek és mikor felmutatni kész vagyok. *) Ezeket megtekintve, ítélje meg a részrehajlatlan olvasó közönség, hogy valjon, ha én szinlegesen fogattam volna el, akkor ily durva és goromba módon kísérték volna-e fogságba?!

VII. „A történelem író O. B. ur, egy pletykát is ir. Azt hogy a profosz, jó előre tudatta a bizalmas foglyokkal, miként Biró Mihály fog beérkezni, kinek számára a 13-ik számú fogdát készíti el. Meg van ugyan nékie — mint mondá — hagyva, hogy a legnagyobb kimélettel bánjon

*) Ugyanezen fogságom alatt 2 hámos lovamat elvitték, melyeket csak kiszabadulásom után kaphattam — nagy bajjal — vissza.

velem, de ő evvel ellenkezőleg, épen irányomban lesz a legszigorubb és gorombább, mert a kémeket gyűlöli stb.“

Hogy a felügyelő foglár beszélhette, miként engemet visznek s nekem szobát készít, azt nem tartom lehetetlennek, mert a haditörvényszék előre meg szokta rendelni, hogy az érkező foglyot melyik szobába tegyék; hanem feltéve, hogy nékie meghagyatott, miként véllem kimérettel és illemmel bánják és még is ő gorombán és szigoruan merészelt volna — parancs ellenére — bántani, azt velem együtt senki sem hiheti el, annyival is inkább, hogy minden harmadnapban megvizsgálta a haditörvényszéki elnök ezredes a fogdát, és kinek panasza volt meghallgatta. Ugy helyes következtetéssel — hitem szerint — azt sem hiheti senki, hogy a haditörvényszék, profosz uramnak az órára biggyesztette volna, ha van e nékie kéme? s ki az? — Valószínűleg a profosz, a róllam való pletykával, valamelyik kedves emberének kedveskedett, mint édes csemegével.

VIII. „Most következik a rágalmak legaljasabbika! Irja ugyan is O. B. ur, hogy én, a hogy megjöttem Szebenbe, gyakran szembesítve lettem a terhesebben vádlottakkal s azoknak szemtől szembe mondtam vádaimat.“

Hogy e mese mily alaptalan, igazolom mindazon fogolytársaimmal, kik azon időben fogságban voltak. Bizonyítom Maros-Vásárhelytt és Marosszéken most is élő, volt országgyűlési képviselő és ügyvéd Dobolyi Sándor, földbirtokos Bereczki László, tanár

Horváth Gáspár, Boér János, lelkész Albert János, Kolozsvártt lakó Simon Elek és Minorich Károly, szerzetes Andrási Rafael urakkal. A nők közül Török Tanárné, Boér Nina, Kenderesiné és Hajnal Rózával. *) Ezeknek t. olvasó! egy része olyan, a kiket nem ismerek, s a kiket ismertem is, azok némelyikét, 18—20 év óta nem láttam. Oly egyének, kik az ármánykodás következtében, ellenem fel voltak izgatva. Ugyan is gondoskodva volt, hogy felingerlésükre, bizonyos egyének által, rólam czifrábnál czifrább gyanusító hírek szivárognak be a fogdába s azok ott rögtön, a kopogási sürgöny szerint tovább adódtak. Valamint gondoskodva volt arról is, hogy a fogdából, a fennebbihez hasonló rágalmak szivárognak ki a városra s onnan Marosszékre: mindazonáltal én bátran és felemelt fővel hivatkozom a fennirt urakra és hölgyekre. Nem hiszem, hogy azok, a kik a szuronynyal, fogsággal és bitófával szemben, elveik és jellemeiket meg nem tagadták, most már — akár mely magas polczon figuráló egyén kedvéért — azt megtagadják.

IX. Irja O. B. ur, „hogy Nagy Samu, a magyar nagy ur feljentése folytán, kényelmes szobájától megfosztatva, egészségtelen zugba helyeztetett át, honnan azon kérése következtében, hogy szobáját változtassák, épen az én szobámba helyeztették laktársamul, az ő nagy szomorúságára, minthogy az ő szenvedései okozójának engemet tartott.“

*) Ezen nevezettek, mind terhesen vádlottak voltak s nem biszem, hogy egyik is azt állítsa, miként velem szembesítve volt.

Ez álitás t. O. B. ur! épen megfordítva történt. Ugyan is egyszer, egy hajnyírórt rendeltettem a fogda felügyelő szobájába, a ki séta ideje alatt hajamat levágja. Midőn hát sétára kísérték, be is mentem a foglár szobájába, melyből egymás szobába nyiló ajtón belől, Nagy Samu fogháza volt, hol ő, vagy a hangomról, vagy az általa lekenyerezettnek állított foglár által értesülve, vagy a kulcsjukon átnézve felismert, honnan ámbár szorosán tiltva volt — nyájasan kezdett hozzám beszélni, azon óhajját fejezvéni ki; „mennyire óhajtana velem lakni“ — s annak kieszközlésére, a foglárt azonnal kérni is kezdette. Én tudva N. Samunak ellenem viselt dolgait, megdöbbenve hallgatám végig, még is fájdalom! három nap mulva teljesült, a mitől rettegetem... N. Samut laktársamul hozták!

Itt 2—3 napig meglehetősen békében éltünk. Igaz, hogy a N. Samu állítása szerint, szótlán és mogorva voltam. De ki lett volna vidám és beszédes akkor, mikor már másodszer hurezoltak fogságba, s akkor, midőn ellenem oly sok rossz indulatot tanúsított egyénnel valék kénytelen lakni. Az is igaz, hogy N. Samuval összeszóllalkozva, rapportra kérdeztem, külön tétetésemet akarván kérni; de az ok teljességgel nem a volt, hogy néhai Bartha Gergely, az O. B. által állított szókat, hozzánk átkiabálta, hanem a következő ok: — én, 3-ik laktársam Boncza Imrével, este 8—9 óraker szoktam lefeküdni, N. Samu pedig, estéli 11—12 óráig gyertyát égetett s a szobát — körül sétálva — kopogott. Mi Bonczával, reggel 4—5 óraker felkeltünk — ő pedig 9—10 óraker. Ez rá nézve alkalmatlan lévén, azt több ízben, ingerülten jelenté ki s kikérte, hogy mikor ő alszik, még halkan se beszéljessünk. Én átlátva,

hogy oly szeszélyes és követelő emberrel, rabságom sulyosbitva van, feltettem magamban, hogy a haditörvényszéktől más szobába kéredzem; mit midőn észrevett, Boncza Imre előtt bocsánatot kért. Ennek következtében, feltett céloimtól elállottam. Hogy a velei társalgást, azután lehetőleg kerültem — az igaz: de hogy több fogolytársaimmal nem beszéltem volna, az légből kapott állítás! Hiszen szabad lábra tételem után is, Gál Lászlóval és Szombatfalvi Elekkel együtt vacsoráltunk a Bájér kertben; kik közül utolsóval s egy Molnár nevezetűvel, egy szekeren utaztam Maros-Vásárhelyre.

X. O. B. ur mondja továbbá, hogy „N. Samu, az összeesküvésről soha mással nem beszélt, csak velem, következőleg én kellett, hogy feladjam. Ezt még kétsegtelenebbé tette azon körülmény, hogy egy alkalommal, elfogadását megelőzőleg, N. Samu, Frankfurtból levelet kapott, melyben, bizonyos lotteriábani részvétre hivatott fel, mely levelet ő, csak előttem közölt családjával; mit én bejelentettem, mint titkos összeesküvéssel egyben kapcsolt tényt.“

Az első állítás feleletet sem érdemel, mert hiszen maga O. B. ur azt állítja *elbeszélésének elején*, hogy N. Samu az általam, előtte nyilvánított tervre nézve *meg sem hallgatott*. Már most a következőzetes *történész?* miként állítja, hogy N. Samu az összeesküvésről mással nem beszélt mint velem?:

A mi a frankfurti levelet illeti. Nem tudom, hogy O. B. ur honnan veszi azon állítását, hogy én, olyat ne láttam volna. Hiszen száz — meg száz

sorosjegyet láttam a forradalom előtt és után. Ne gondolja O. B. ur, hogy sorsjegy küldéssel csak N. Samut tüntették volna ki, mert azokat meg szokták küldeni testületeknek, községek és egyeseknek is, melyekből ha O. B. ur kivánni fogja, a nállam meglevő példányokkal tudok szolgálni. De feltéve, hogy én azon sorsjegyeket nem ismertem? akkor is, miután az O. B. ur állítása szerint, N. Samu, a családjának előttem mutatta be, mi lehetetlen van abba, hogy az ő családja valamely tagja, másoknak — mint jelentéktelen dolgot — elbeszélhette és így ez — félre magyarázva — a rendőrség eleibe ne kerülhetett volna?!

„Azt állítja továbbá történész, hogy „én — N. Samuval laktamban — mindennap kétszer vitetődtem a törvényszék eleibe, miről N. Samu, a törvényszék megvesztegetett tagjától értesült.“

Én N. Samuval, körülbelül két hétig laktam. Az O. B. ur első állítása szerint, néhány óra alatt — kihallgatásomkor — 25 iv vallomást toll alá mondtam: így ha két hét alatt 25 iv vallomást tettem volna, minden néhány órában akkor vallomásom ezer ivekre megyen vala, mennyire terjedő szót, tán *egész életemben se beszéltem*. De nem úgy van az t. Orbán Balázs ur! Engemet igaz, hogy 3 ízben vezettek a törvényszék eleibe. Elsőbben, az előttem kikérdezett háromszéki Cseh Sándor vallomása oly hosszas volt, hogy reám akkor nem is került sor, és így déli 1 óraker visszakisértettem a fogdába. Azon nap d. u. 3 óraker újból levittek, mikor a rendes tollvivő beteg lévén, Pirree ezredből, egy idegen ajku őrmestert rendeltek tollvivőnek, ki miután sem az én nevemet, sem más magyar neveket leírni nem tudott (mint Biró helyett

„piró“ — Bereczki helyett „perezcki“) az ingerlékeny auditor, dühbe jött s a szobából kikergette, következőleg engemet, megint kihallgatatlanul vezettek vissza a fogdába. Másnap 9 órakor megint a törvénytörés eleibe vittek s akkor aztán megtörtént a kikérdeztetés.

A vád ellenem — mint fennebb is említve vala — az volt, hogy egy Szombatfalvi Elek által felolvasott tervrajzot, nekie Bereczki László, ennek pedig én adtam volna. Minthogy pedig ezt, mind Szombatfalvi Elek, mind Bereczki — mind én tagadtuk; két hét mulva elbocsáttattunk, én — Szombatfalvi Elek és Gál László.

Itt megjegyezni kívánom, hogy ezen kihallgatás történt 1852. július végén; a maros-vásárhelyi motozás, diákok és más egyének elfogatása, azon év június 13-án, tehát azok nem történhettek, az én vallomásom következtében. Azoknak elfogatását, legelőször is N. Samutól, mint új laktársamtól hallottam meg. A fennebbi kikérdezés végén, a hadbíró, szokás szerint, azt kérdezte, hogy nincs-e valami kívánnivalóm, mire nyilvánítottam, hogy „ártatlanul szenvedvén, kérem szabadon bocsáttatásomat.“ Erre azt felelte a hadbíró, hogy rövid időn, valószínűleg többeket fognak elbocsátani, kik közé tartozni — meglehet — én is szerencsés leszek. Ezt én a fogdába visszatértemkor, szóról szóra így elbeszéllettem fogolytársaimnak. Ekkor kombinálni kezdtük, hogy azok fognak hamarabb megszabadulni, kiknek laktársaik vannak. Ebből faragja aztán O. B. ur, vagy más, hogy én előre — név szerint tudtam volna azt, hogy kik fognak kiszabadulni, következőleg a haditörvénytörés titkaiba avatott voltam. De hogy az O. B. ur által felhozott neveket én említettem volna,

az valótalan; mert én például Uzonit soha se ismertem és nem ismerem. Azt se tudom, volt-e fogásban vagy nem?! Valamint Zeyk László urról se tudtam, hogy van-e laktársa — vagy nincs? — Combinácziom — a többiekével — azokra esett, a kik egy szobában voltunk, Gál Lászlóra stb.

XI. A történelemiró O. B. ur, rám vonatkozó vádjai végén azt mondja, hogy „vérbéremet — úgy látja — pénzben kaptam ki, miből kis-görgényi birtokomon fényes palolát építtettem, azt nagyszerű műkerttel környeztem, s az élet minden kényelmét magamnak megszereztem, hol mindenkitől megvettette folytattam és folytatom életemet s ha Maros-Vásárhelytt megjelentem, nem volt egy vendéglős is, ki szállást és ételt adjon.“

Ez a *Székelyföld leirója, történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei* legnagyobbszerű phantasiája, ki mint híres költő, műve hasábjain — don Quixotként — ismeretlen hősöket, láthatatlan érdemjelű honvédtiszteket, meg nem történt csatákat ír le, elvégre kis görgényi birtokomra, palotát és műkertet phantasirozott.

Hát uram, miért nem fényképezte le, mint művész — nagyszerű palotámat, mely áll egy 150 éves, földszinti faépületből, melynek a vihar által megkorbácsolt rozzant fedele és oldalai miatt, kénytelen valék eleibe 3 földszinti szobát építeni s ezen is látszik már az idő vas keze! Műkertem pedig — ha csak a szomszédom lóherés kertjét annak nem nézte? — mindössze is szalmatöredékek és ganéj lepte,

vizenyős hegyoldal. Kényelmem főleg abban áll, hogy váltókat, izrael fiaival vagy másokkal szemben nem állítottam ki; sikkasztási vagy más ilyesnemű kerestekért, törvényszékek előtt nem állottam és nem függtem a hivatalos hirdetések oldalaim, s az író, O. B. magas röptü rimjein!!!

Megvettette épen nem valék, mert szerencsés voltam — kis hajlékomban — eddig is sok becsületes honfitársam látogatásához, s bár az országuttól, egy kissé félre lakom, jelenben is naponta felkeresnek közeli és távuli ismerőseim. *)

184⁸/₉ után, mikor Maros-Vásárhelyre mentem, rendszeren a Müller ur vendéglőjében kosztotam, s egypárszor Ferdinkó urnál a „vadászskürtben“ s hogy mindkét helytt — becsületesen szerzett pénzemért — jó ellátást kaptam, azt állithatom, mire tanukul felhivom, Müller, Ferdinkó, Dósa Pál és Domokos Dénes vendéglős urakat, ezek családjokat s szükség esetében, akár egypár száz embert, kikkel kosztotam. **)

Vagyoni állásomra pedig nyilvánítom, hogy kitarító szorgalmam és egyszerű életrendem folytatása daczára is, fájdalom! egyetlen barázdával és ingósággal se bírok többel, mint a mit szülőimtől kaptam. Azt, ha jónak láttam, egy néhány távuli falvákban levő fekvőségeimet eladtam s avval itt, a kis-görgényi és vajai határon szereztem mást. Ezt tán nem nézik O. B. ur és tudósítói — meggazdagulásnak!?

Van ugyan laktelkem felett egy gyümölcsősem, hol 3—400 különféle fajtájú gyümölcsfa van. Ezek

*) Kik bizonyosan becsületesebbek, mint O. B. és complex társai.

**) Ha valaki pedig lenne, ki kosztot nem adott, az O. B. által jelölt okból nyilatkozzék.

egy részét, még szülőimről örököltem, más részét, 1848 előtt kezdettem ültetni; de hol van az meg-irva, hogy a ki gyümölcsös kertet állitt, *az kém és áruló!*“ *)

Ha a fennebbi lakházat, O. B. ur fényes palotának látja: akkor nem tudom, hogy az erdőszentgyörgyi, nagy-teremi vagy gernyeszegi palotákat miknek tudja nevezni? És ha gyümölcsösömet, nagyszerű műkertnek: akkor nem tudom, hogy egy valódi műkertet minek nevez ?!!

Azonban, ha még O. B. ur merészelne Clió hatalmas köpenye alá rejtőzni, akkor tudja meg azt, hogy egy történelemírónak, nem szabad pár könnyelmű egyén elbeszélésére s azok által megvesztegetni állított, haditörvényszéki hivatalnok vagy fogdaór szavára hallgatni: hanem keresse fel máskor az érdekllett személyek kihallgatási jegyzőkönyveit**) s azokból adatokat gyűjtve, az eredeti iratok alapján akassza a Damocles kardot egymás honfitársa feje fölé!

S most a türelmes és minden szenvedélytől s részrehajlástól ment olvasótól — hosszadalmas voltomért — elnézést kérve, átadom, ezen önvédelmemre írott s tanukal bizonyítékra felhozott egyének sorai-
val telt lapokat, méltóztassanak — az osztó igazság nevében — addig is, míg más uton, magamnak — a rágalmazásért — eleget tétetni nem késem, felettem és az ellenemi vád fogalmazója Orbán Balázs ur felett igasságos ítéletet hozni. Addig is nyilvánítván, hogy az általam felhozott tanuk közül, ha

*) Helyben Kis-Görgényben is láthatott O. B. ur az én gyümölcsösömnél nagyobbat, miért tünteti fel tehát egyedül az enyémet??

**) Ezeket megtalálhatja a m.-vásárhelyi ítélő tábla és megyei törvényszék levéltáraiban.

valamelyik, állításomat valótlannak tartaná, az olyan méltóztasson bármelyik hirlapban vagy annak nyílt terében, ellennyilatkozatát megtenni, kötelezvéni magamat — a legnagyobb magam megszorításával is — az érettök járó díjt megtéríteni.

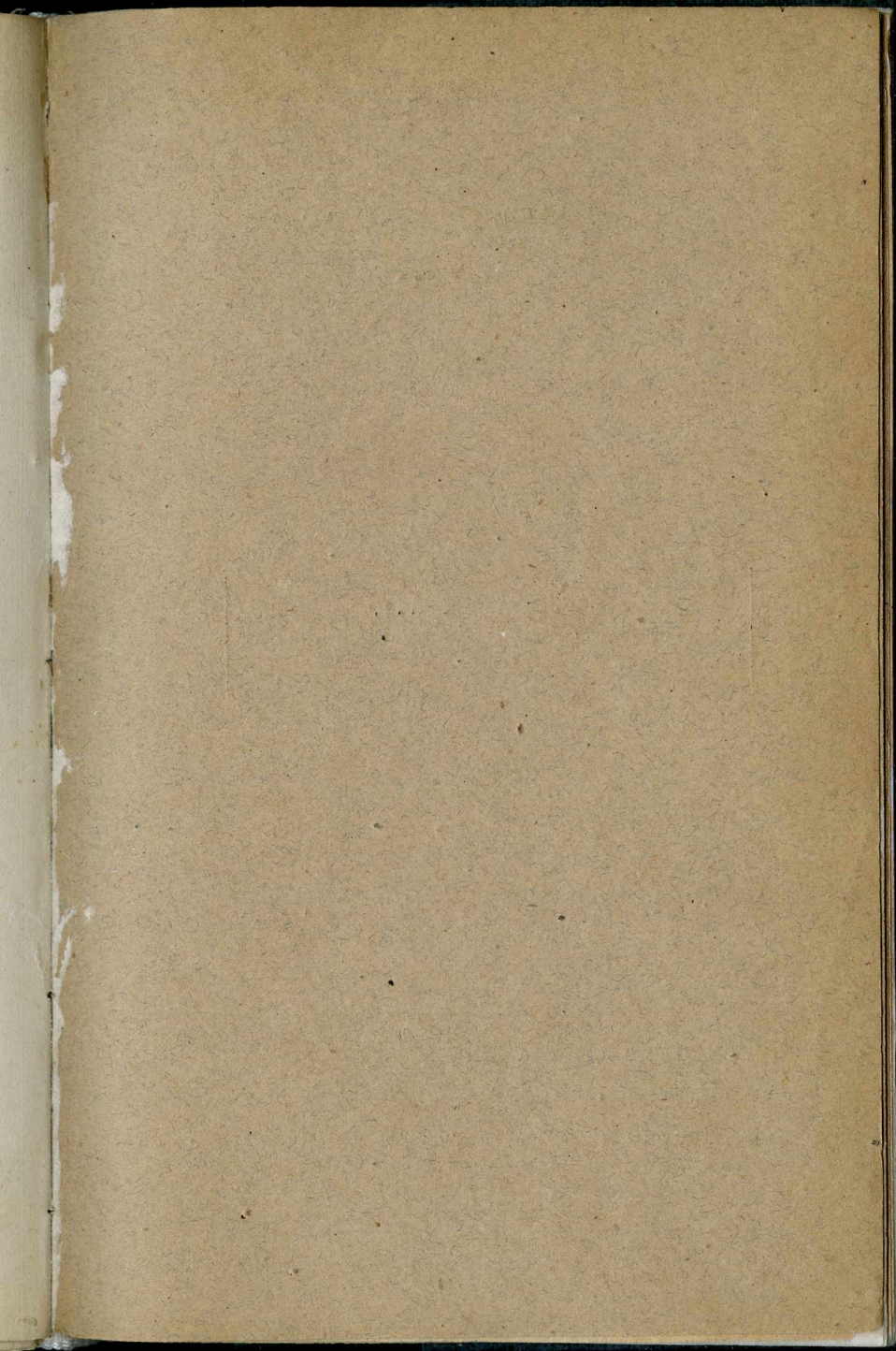
Dixi & salvavi animam meam!

Kis Görgény, 1870. április hóban.

Biró Mihály,

✓
földbirtokos.

MAROS-VÁSARHELYTT,

nyomatja Imreh Sándor az ev. ref. főtanoda betűivel.

1870.

